
Fra død til søvn

BOKOVERSIKT

Avisenes dødsannonser leses av mange. En udokumentert antakelse kan være at de leses grundigere jo lenger opp i årene man kommer, og at leger i sin alminnelighet er flittigere lesere av dødsannonser enn folk flest. I tillegg til den informasjon den enkelte kunngjøring gir om kjente og ukjente, avspeiler dødsannonseringen som fenomen vår holdning til døden.

I denne boken presenterer Geirr Wiggen, professor i nordiske språk ved Universitetet i Oslo, en analyse av 2 600 dødsannonser i norske aviser. Utvalgene er gjort med 20 års mellomrom fra 1901 til 1998 og omfatter annonser fra *Aftenposten*, *Dagbladet*, *Dagsavisen* (tidligere *Socialdemokraten* og *Arbeiderbladet*), *Nationen* og *Vårt Land*.

Som rimelig kan være for en filolog, er det språket i dødsannonsene som vies mest oppmerksomhet. I selve kunngjøringsteksten er det vanligvis bare tre, fire ord, og det er særlig verbet Wigger interesserer seg for. Former av verbet ”dø” er redusert fra 89 % i 1901 til 55 % i 1998. Tilsvarende har bruken av verbet ”sovne”, som er det hyppigste alternativet, økt sterkt, særlig mot slutten av 1900-tallet. Dette tolkes som en eufemisme, en forskjønnende omskrivning. Ut ifra formuleringene i kunngjøringsteksten deler Wigger de etterlattes holdning til dødsfallet i aksepterende og ikke-aksepterende. Gjennom undersøkelsesperioden er den aksepterende holdningen redusert og den ikke-aksepterende holdningen økt. Den minst aksepterende holdningen finnes i *Dagsavisen* og *Arbeiderbladet*, og den mest aksepterende i *Vårt Land*. Mot slutten av århundret dukker det opp såkalte minneord (sitater, vers og liknende) i dødsannonsene og disse tolkes av forfatteren som uttrykk for ”mange moderne menneskers eksistensielle forvirring og sårbarhet i møte med døden”.

Også symbolbruken i dødsannonsene blir gjenstand for analyse. Alle som har sammenliknet dødsannonser i ulike land, blir slått av forskjellene. Mens korssymbolene dominerer i Norge, er danske dødsannonser som regel uten symboler overhodet. Og i svenske aviser prydes dødsannonsene av hundrevis av ulike symboler med fugler, båter, blomster og hjerter. Bruken av korssymbolet i norske aviser økte gjennom det forrige århundre og toppet seg i 1980. Fortsatt finnes korset i de aller fleste norske dødsannonser, men i 1998 var det tendens til en større symbolvariasjon også her i landet.

Geirr Wiggers hovedkonklusjon er at språk- og symbolbruken i norske dødsannonser viser at døden gradvis omskrives og ufarliggjøres gjennom det 20. århundre. Han går videre i sin fortolkning, og på litt uforståelig vis fremholder han den katolske kirkens fortrinn fremfor protestantismen når det gjelder å formidle trygghet og håp omkring døden.

Undersøkelsen er original og funnene spennende. Men det er umulig å karakterisere boken som velskrevet og lettlest, til tross for forfatterens språklige formalkompetanse. Mer enn noe viser presentasjonen hvilke fordeler disposisjonen av den tradisjonelle medisinsk-vitenskapelige artikkel har. Her forvirres vi nemlig av en underlig sammenblanding av funn og fortolkninger, og innimellom dukker det opp eksempler som ikke kan komme fra det undersøkte materialet. Det er mange steder vanskelig å vite om det er egne eller andres funn som diskuteres. Drøftingen av de ulike kirkesamfunns holdning til døden er for eksempel helt uten dokumentasjon i egne funn. I tillegg skjemmes fremstillingen av altfor mange tall og tabeller (dels med prosentueringer med to desimaler) og så mange og omfangsrike fotnoter at de tidvis overskygger selve teksten. På toppen av det hele bruker forfatteren en form for samnorsk som man sjelden ser maken til.

Dødsfald

Gud, som bød Livet med sit almægtige Bliv, havde ogsaa af sin urandsagelige Viisdom besluttet: at min Mand Oberst-Lieutenant Hans Hoel skulde ende sin jordiske Bane i Dag, da han efter 2de Dages Sygeleie ved en rolig Død blev hjemkaldet til de Udvalgtes himmelske Arvedeel, i sit Alders 80de og vores Ægteskabs 37te Aar. – Dette for mig og 4 Børn smertelige Tab giver jeg mig den Ære herved at kommunikere den Afdødes og mine Slægtninge og Venner, hvis ømme Deeltagelse jeg, uden skriftlig Condolence, er overbevist om. – Algodheds Gud! mit Hjertes Sukke er for dit Ansigt, Du gav, Du tog, dit allerhelligste Navn være lovet, og Du styrke og led mig ved din Faderhaand til at gjenforenes med den Afdøde der, hvor vi ikke mere skal adskildes.

Steenstad Gaard pr. Skien, den 8de Mai 1820.

Pouline sal. Hoels,
født Bloch.

Slik ble dødsfall kunngjort i 1820 fra (Den Norske Rigestidende) . . .

Alt i alt inneholder likevel boken så interessante observasjoner og synspunkter at den er verdt både den tid og den irritasjon lesingen medfører. Det er utrolig hva en studie av avisenes dødsannonser kan fortelle oss. Og bokens tittel? Ja, den skal være hentet fra *Stabat materdolorosa*, en kjent latinsk salme fra 1200-tallet, og betyr ”når kroppen skal dø”.

D Ø D S F A L L

Vår gode mor, svigermor,
mormor,oldemor, søster,
svigerinne, tante og venn-
inne

Else Andresen

født 9. januar 1917

døde 22. desember 1998.

Det blir ikke så moro uten deg.

Ellen

Anne

Magne

Jo og Elin, Kaare,

Kristoffer, Per.

Lise, Elisabeth, Trine.

Mari

Nils

Marit

Ann

Nieser, nevner

og venninner.

Bisettes i Vestre krematorium,
Nye kapell, torsdag
7. januar kl. 14.30.

. . og slik kan dødsannonser se ut nå (fra Dagsavisen[*Tom Selection*]) (begge eksempler fra boken)

MagneNylenna

Tidsskriftet

Publisert: 20. mars 2001. Tidsskr Nor Legeforen.

© Tidsskrift for Den norske legeforening 2026. Lastet ned fra tidsskriftet.no 9. september 2026.